BIOG.

THOMAYEROVA SBÍRKA PŘEDNÁŠEK A ROZPRAV Z OBORU LÉKAŘSKÉHO.
POŘÁDAJÍ
Prof. Dr. JOS. PELNÁŘ. Prof. Dr. LAD. SYLLABA.

138.

PROF. Dr. JOSEF HAMERNÍK.

NAPSALA
Dr. BLAŽENA ŠMILAUEROVÁ.

Příloha k č. 28. (roč. LXV.)
„Časopisu Lékařů českých".

★

Cena Kč 6·—.

V PRAZE
NÁKLADEM SPOLKU ČESKÝCH LÉKAŘŮ. VYDÁNO DNE 9. ČERVENCE 1926.
1926.

THOMAYEROVA SBÍRKA PŘEDNÁŠEK A ROZPRAV Z OBORU LÉKAŘSKÉHO.

Č. 1. THOMAYER: **Poznámky o žlučních kaménccích.** (Rozebráno.)
» 2. HLAVA: **Ochranné očkování, bakteriotherapie a immunita.** (Rozebráno.)
» 3. PEČÍRKA: **O plešatosti.** (Rozebráno.)
» 4. CHODOUNSKÝ: **Alkaloidy a glykosidy.**
» 5.-6. NESSL: **O rheumatických bolestech obličejových.**
» 7. HEIDENHEIN (přeložil Chodounský): **Jan Ev. Purkyně.**
» 8. THOMAYER: **O paralysách kořenových.**
» 9. RUBEŠKA: **O krvácení z rodidel a jich léčení.**
» 10. MAREŠ: **O živočišné elektřině.**
» 11. ŠUMBERA: **Nemoc Weilova.**
» 12. KUFFNER: **O shodě mozkové stavby s funkcemi.**
» 13. KODYM: **Projevy vleklé otravy lihem v nervové soustavě.**
» 14. HAŠKOVEC: **Profylaxe tuberkulosy na základě posledních prací.**
» 15. CHODOUNSKÝ: **Slovo o balneo- a klimatotherapii.**
» 16. HLAVA: **O některých affekcích mikteru a náhlé smrti při nich.**
» 17.-18. CHARCOT: **Nervové příznaky vzbuzené bleskem.**
» 19. THOMAYER: **O některých vzdálenějších následcích retence močové.**
» 20. HELLICH: **O syringomyelii.**
» 21. DEYL: **O tupozrakosti alkoholové a tabákové.**
» 22.-23. CHARVÁT: **O operativním léčení sůžení pyloru.**
» 24. MAREŠ: **O citlivosti.**
» 25. RUBEŠKA: **O elektrotherapii v gynaekologii.**
» 26. SVOBODA: **Horečka omladnic a Ignác Filip Semmelweis.**
» 27. NESSL: **Kaz zubní, chudokrevnost, rhachitis v poměru jich ke kuchyňské soli.**
» 28. HAŠKOVEC: **Akromegalie. (Nemoc Marieova.)**
» 29. MOUREK: **O příčinosloví ekzemu.**
» 30. HORNYCH: **Tuberkulosa hrtanová, její diagnosa a léčení.**
» 31. KODYM: **Choroby caudae equinae.**
» 32. VELICH: **O tetanu.**
» 33.-34. PEČÍRKA: **Fournierova nauka o léčení příjice.**
» 35. KUKULA: **O drobnohledné skladbě kamenů močových.**
» 36. PANÝREK: **Substituční therapie.**
» 37. MOUREK: **O zooparasitech kožních ze třídy sporozoa.**
» 38.-39. VESELÝ: **O léčení koktání.**
» 40. MRÁZ: **Píštěl krále Ludvíka XIV.**
» 41. HAŠKOVEC: **Nemoc Basedowova, její léčení a příčinosloví.**
» 42. FORMÁNEK: **O ptomainech.**
» 43. LENZ: **Příjice nevinných.**
» 44.-45. CHALUPECKÝ: **Injekce podspojivkové.**
» 46. FRANKENBERGER: **Pachydermia laryngis.**
» 47.-48. HONL: **Aetiologický rozbor zánětů plicních.**
» 49. HEVEROCH: **Myasthenia gravis pseudoparalytica.**
» 50. CHODOUNSKÝ: **Program toxikologie.**
» 51. KODYM: **Polymyositis s. dermatomyositis acuta.**

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

138.

Prof. Dr. Josef Hamerník.

Napsala Dr. **Blažena Šmilauerová.**

Josef Hamerník (* r. 1810 v Pacově, † 1887 v Praze) nastoupil lékařská studia v době, kdy ve Francii Piorry a Bouillaud pokračovali již v díle Morgagniho, Bichata, Corvisarta a Laënneca, kdy Vídeň otevírala dokořán okna novým, svěžím proudům ze západu.

Na pražské universitě bylo však tou dobou ještě ticho. Profesoři poddávali se ochotně nátlaku vlády, která nepřála svobodnému vývinu ducha, tkvíce pohodlně ve spoustě neplodných doktrin. Jen někteří z nich uznávali správnost vědeckého vzestupu cizích universit, neuměli však ještě zbořit v sobě vše minulé a nahradit novým. Je to zejména J. V. Krombholz, kdysi všestranně vzdělaný klinik a svědomitý učitel. Tento uvědomuje si po desetiletém vedení kliniky (1825—1836), že nemůže otevírati v praktické medicině nových rozhledů, že zřízení auskultačních kursů na klinice není vše, a ustupuje mladým svým asistentům, kteří se vzdělali v Paříži a ve Vídni.

A právě do doby učitelského působení Krombholzova spadají studia mladého Hamerníka. Že tento bystrý jihočeský rodák nešel lhostejně vyjetou cestou, danou studijním řádem a nepříliš skvělými poměry na fakultě, a jak hleděl na snažení ciziny, vidíme již z jeho disertační práce z r. 1836. Liší se od jiných prací toho druhu svou formou i obsahem. Zvláštní jest již její věnování: Panu Vincenci Šemberovi, advokátu a justiciáru táborskému, manželi své milované sestry — není tu obvyklého vzývání urozených nebo mocných lidí. Hamerník ve svých 26 letech nedbal o benevolentiam captandam. I látka práce je pozoruhodná: »De pneumonia ejusque et pulmonis morborum signis objectivis.« Je to thema, hlásící se otevřeně k medicině nejnovější doby, k patologické anatomii a fysikálním metodám vyšetřovacím: inspekci,

palpaci, sukusi, perkusi a auskultaci — zatím co hned vedle toho čteme s úžasem v dekursech pečlivě vedených, jak byli pacienti přímo usmrcováni vypouštěním ohromných kvant krve (denně až po 16 uncích), týráni projímadly a davidly.

Na tento způsob therapie, která spočívala na staleté tradici a měla proto velmi pevné základy, nedíval se Hamerník se zavřenýma očima. Cítil nesrovnalosti, uvažoval — a hned po doktorátu rozejel se k dalším studiím do Vídně.

Rok studií, ztrávený ve Vídni, má význam pro celý život Hamerníkův. Tam se naučil u Rokytanského pathologické anatomii tak, že se jí chtěl trvale věnovati. Tam se stal nekompromisním, třebaže kritickým vyznavačem Škodovým v diagnostice vnitřních nemocí, založené na přesném podkladě pathologicko-anatomickém, i v jeho therapeutickém směru. Velicí učitelé si také všimli nadaného krajana. Svědčí o tom doporučovací listy obou při Hamerníkovu návratu do Prahy i zájem o jeho další osud.

Jediný rok stačil Hamerníkovi, aby obsáhl vše, čím se lišila obrozená medicina vídeňská od zastaralé pražské, aby byl průkopníkem nových zásad, a konečně aby se stal jejich obětí.

Pln nadšení a úmyslů se vrátil mladý lékař r. 1837 do Prahy. Bez titulu a úředního postavení navštěvuje všeobecnou nemocnici, kde záhy vzbuzuje pozornost svými diagnostickými vědomostmi. Hlavní význam mají jeho sekce pathologicko-anatomické, které, ježto nebylo tehdy ještě příslušného ústavu, prováděl samostatně přes půl roku. Pitvy jeho se stávaly stále známějšími. Lékaři i někteří profesoři se k němu obraceli o radu, studenti se kolem něho shromažďovali, hledajíce poučení. Hamerník začal příliš vynikati nad úroveň svých vrstevníků, což bylo kamenem úrazu. Závistníci začali proti němu skrytě pracovati: označovali ho ve vlivných kruzích za nebezpečného novotáře a dokázali tak, že kdykoli se Hamerník ucházel o nějaké uprázdněné místo v nemocnici, byl znovu a znovu odmršťován.

Znechucen vzdal se prudký mladý muž dalších marných pokusů a odhodlal se k venkovské praxi.

Usadil se zprvu v Táboře (r. 1838), kam ho táhla příchylnost k rodnému kraji, později v Budějovicích (r. 1840), kde si získal za krátký čas slavnou pověst i výnosnou praxi. Než obé jeho bystrému duchu nestačilo. Jeho myšlenky a pozornost se vracely zpět k vědeckému životu ve Vídni. Když tam byl r. 1841 založen lékařský časopis »Medizinische Jahrbücher«, zúčastnil se hned v prvém jeho ročníku člán-

kem tak význačným (»O nové theorii kongesce a zánětu«), že vzbudil znovu pozornost Škodovu. Škoda se obrátil na protomedika českého, dra Ignáce Nádherného, a získal Hamerníkovi jeho prostřednictvím místo ve všeobecné nemocnici, bezplatné sekundářství na pražské interní klinice u prof. Oppolzera. Oppolzer byl nejmilejším žákem Krombholzovým, muž širokého rozhledu a veliké vědecké budoucnosti. Hamerník na něj později vděčně vzpomíná a věnuje mu své první samostatně vydané dílo.

Návratem do Prahy nastává Hamerníkovi významné období života; není náhodou, že splývá s nejslavnějším desetiletím t. zv. Staré školy pražské, ježto měl na něm nadaný Čech podíl nemalý.

Na pražské fakultě se tou dobou změnil stav úplně; na všech stranách se rozvíjel čilý ruch, vše kypělo novými myšlenkami, všude byla chuť k práci — a že se tyto vzácné složky mohly spojiti v krásný, organický celek, bylo hlavně zásluhou protomedika Nádherného; za jeho působení byla téměř všechna profesorská místa obsazena mladými, vynikajícími silami.

Interní kliniku vedl od r. 1840 řečený již prof. Jan Oppolzer; jeho druh z dob u Krombholze, dr. Antonín Jaksch, byl postaven r. 1842 v čelo nově zřízeného oddělení pro prsní nemoci. Pitha vedl chirurgii, byl tu Arlt, gynekolog Kiwisch, Loeschner a od r. 1843 pathologický anatom Bochdálek. Vedle profesorů bylo tu několik mladých, nadaných asistentů a sekundářů: Hamerník, Halla, jemuž patří zásluha zřízení první polikliniky vůbec (v r. 1847), nejlepší žák Jakschův dr. Bamberger, dr. V. Duchek, Waller, Čejka, Podlipský a j. Většina z nich vyrůstá v proslulé učence, kteří se rozešli po všech universitách střední Evropy. V letech čtyřicátých působí však všichni ještě společně v Praze a pražská fakulta se takto mění rychle v ohnisko celého učeného světa lékařského.

»Byl to věru krásný život«, vzpomíná o čtyřicet let později prof. Hasner. Všude byl ruch. Nejvíce pěstěna ovšem pathologická anatomie a fysikální diagnostika. Vědecká práce pražské školy stála zprvu na základech Škody a Rokytanského, brzy však přešla k samostatnému vývoji. K pitvě přistupuje experiment, k anatomickému hledisku se přidává směr fysiologický. Názory na therapii měly také zprvu charakter vídeňské školy: léčba má býti formulována proti určitým pathologicko-anatomickým tvarům. Ovšem, nebylo lze splniti tohoto požadavku, a proto došlo k rozhodování: buď nemáme žádné therapie, ježto jsme popřeli vše minulé,

a nenalezli požadovaného, nebo přistoupíme na kompromis a aspoň částečně se vrátíme k racionální empirické therapii.

Pražská škola se tu po prvé vědomě odklonila od Vídně, rozhodnuvši se pro kompromis, a právě v tom se od Vídně výhodně liší.

Věrným obrazem bohatého vnitřního života pražské fakulty jest r. 1844 Hallou založený odborný časopis »Prager Vierteljahrschrift für die praktische Heilkunde« i vynikající přednášky v měsíčních doktorských schůzích.

Sláva pražské školy rychle pronikala; cizinci se sem sjížděli, dávajíce stále víc a více přednost Praze před Vídní. Studia jejich se protahovala na dlouhé měsíce. Bývalo jich v Praze průměrně na sto. Vedle vědeckých pěstovali i styky společenské; bylo tu živo a veselo.

A základem tohoto rozmachu, mocným magnetem ciziny do Prahy, bylo vedle kliniky Oppolzerovy, chirurgie Pithovy a porodnice, na předním místě také jméno Hamerníkovo.

Hamerníka poznáváme, sledujíce dějiny staré školy pražské, jako jejího nejagilnějšího pracovníka : on byl bystrý pathologický anatom a výtečný diagnostik, samostatný klinik a důmyslný učitel, originální spisovatel a energický reformátor; ještě kolik jiných epithet nalezli bychom ve vzpomínkách pamětníků.

Po příchodu z Budějovic se dal Hamerník do práce s energií sobě vlastní. Jsa sekundářem u Oppolzera, vyhověl četným žádostem lékařů nemocničních a soukromých, a třebaže již v Praze byly příslušné přednášky, zahájil znovu dva pathologické kursy : jeden ve všeobecné nemocnici, jeden v nemocnici vojenské. Avšak staří nepřátelé znovu vystoupili proti Hamerníkovi: takové kursy nejsou prý formálně povoleny, a bude-li přec nebezpečný novotář pokračovati po svém, bude zbaven doktorského diplomu.

Mladý sekundář musel ovšem ustoupiti, k velikému prý žalu svých žáků. Věnoval se nyní hlavně experimentálním pracím a práci literárně-vědecké. Přispíval do odborných časopisů vídeňských »Medizinische Jahrbücher« a »Zeitschrift der k. k. Gesellschaft der Ärzte in Wien«, hlavně když byl r. 1845 jmenován korespondujícím členem řečené společnosti. Nejdůležitější jeho práce nacházíme však v časopise »Prager Vierteljahrschrift für die prakt. Heilkunde«, kde publikoval od jeho založení v r. 1844 až po r. 1853, ukončení to svého universitního působení.

Vedle prací původních referuje Hamerník souborně o dílech z oboru nemocí ústrojí zažívacího a respiračního.

V téže době referoval Hamerník i ve würzburských »Leitungen der gesammten Medizin«.

Články této doby jakož i tři samostatná díla z doby o něco pozdější jsou vrcholem vědeckého snažení Hamerníkova. Týkají se hlavně fysiologie a pathologie srdeční činnosti a oběhu krevního.

Jsou to:

R. 1844: *Einige Bemerkungen über die Obliteration des Anfangsstückes der absteigenden Aorta.* Pr. Vjschr. B. 1.

R. 1844: *Über Taubheit und halbseitige Gesichtslähmung im Verlaufe der Tuberkulose.* Ztschr. der k. k. Gschft in Wien.

R. 1845: *Beobachtungen über das Vorkommen von Geräuschen in der Herzgegend und ihre wahrnehmbare Bedingungen.* Ztschr. der k. k. G.

R. 1845: *Zur Pathologie und Diagnose der Tuberkulose.* Pr. Vjschr. B. 6, 7.

R. 1846: *Zur Pathologie u. Diagnose des Typhus.* Pr. Vjschr. B. 10.

R. 1847: *Physiologisch-pathologische Untersuchungen über die Erscheinungen an den Arterien u. Venen u. die quantitativen Verhältnisse des Blutes im Verlaufe verschiedenen Krankheiten.* Prag 1847.

R. 1847—48: *Über den Mechanismus der Herzklappen. Physiologisch-pathologische Untersuchungen über den Mechanismus, nach welchem die venösen u. arteriösen Klappen des Herzens geschlossen werden und nach welchem die Töne der Herzgegend entstehen.* Pr. Vjschr. B. 16.

R. 1847: *Carditis als Ursache von Klappeninsufficienz.*

R. 1848: *Physiologisch-pathologische Untersuchungen über die Verhältnisse des Kreislaufes in der Schädelhöhle.* Pr. Vjschr. B. 17.

R. 1848: *Über die Verhältnisse des Umfanges und der Pulsation peripherischer Arterien bei Obliteration der betreffenden Stämme. Über die Obliteration des Anfangsstückes der absteigenden Aorta.* Pr. Vjschr. B. 20.

R. 1848: *Nachträgliche Bemerkungen über den Mechanismus nach welchem die Klappen des Herzens geschlossen werden.* Pr. Vjschr. B. 20.

R. 1848: *Über die Diagnose der Verengerungen am Herzen. Die wahre Herzstenose erlautert durch einen Krankheitsfall.* Pr. Vjschr. B. 21.

R. 1849: *Einige diagnostiche Bemerkungen zu der vorbeschriebenen waren Herzstenose.* Pr. Vjschr.

R. 1850: *Die Cholera epidemica. (Cholera Rapport an das hohe Ministerium des Innern.)* Samost. vyšlo v čes. překl. v Č. l. č. r. 1866.

R. 1853: *Fissura sterni congenita mit wahrnehmbaren Bewegungen am Aortenbogen und rechten Vorhofe bei einem erwachsenen Manne.* Wiener Wochenschr. N. 29—32.

R. 1853: *Über einige Verhältnisse der Venen, der Vorhöfe u. Kammern des Herzens und über den Einfluß der Kontraktionskraft der Lungen u. der Respirationsbewegungen auf den Cirkulationsapparat.* Pr. Vjschr. B. 39.

R. 1856: *Gutachten über die Vaccination.* W. med. Wochenschr. Český překlad od Dra Podlipského v Živě r. 1859.

R. 1858: *Das Herz u. seine Bewegung. Beiträge zur Anatomie, Physiologie u. Pathologie des Herzens, des Herzbeutels, und des Brustfelles.* Prag, 1858.

R. 1864: *Grundzüge der Physiologie u. Pathologie des Herzbeutels.* Prag r. 1864.

Hamerníkovy práce tohoto období jsou plny pozorování a nových myšlenek a theorií, spočívajících na pevném podkladě experimentálním, z nichž mnohé se později potvrdily. Spisovatel vystupuje v nich zároveň jako řízný kritik. Řeší nové otázky, posuzuje současně novou i starší literaturu světovou; neskloní se před žádnou autoritou, nalezneme leckdes i nesouhlas se Škodou a Rokytanským; vyžaduje práci objektivní, střízlivá pozorování, logické vývody. Dožaduje se i pro sebe kritiky. Míní totiž, že buď přistoupí k názoru odpůrcovu, nebo že se vyvine zdravá debata a pře, ve které konečně vyjde pravda navrch.

Ovšem, nebylo to věcí právě příjemnou polemisovati s Hamerníkem; jsa vůbec velmi vervní a způsobů dosti drsných, dovedl ničiti svého odpůrce velmi pádnými zbraněmi. Ale sám neměl své polemiky, ani své kritiky za příliš silné, alespoň nalézáme v jeho posledním velkém díle trpkou poznámku: »Při dokazování některých zkušeností a ještě více při hájení některého nového směru jest tu a tam třeba, zmíniti se o současných naukách, rozebrati je, jim odporovati, a jest nezřídka nutno dotknouti se takto osob, které zaujímají vynikající společenské postavení, nebo již se zasloužili o vědu. Zkušenost však učí, že jsou tím badatelé všeho druhu více nebo méně nepříjemně dotčeni a cítí se dokonce uraženými a vztahují často to, co se týkalo jen věci, na vlastní osobu.«

Přes to se setkaly práce Hamerníkovy s obdivem. Svérázný učenec stavěn byl vedle Škody a Rokytanského.

K přirovnání s oběma těmito jeho učiteli nevedla toliko Hamerníkova plodná činnost a vynalézavost vědecká, diagnostické schopnosti, hlavně z oboru perkuse a auskultace, Hamerník byl též v Praze jediným přívržencem vídeňských názorů therapeutických, nevěřil vůbec v lék; tím se postavil na pražské škole na místo výlučné.

Svých názorů nehlásal toliko, on za nimi také stál, bil se za ně, odpůrcům se vysmíval. Stejně horlivě jako proti lékům brojil Hamerník i proti násilným therapeutickým zákrokům na těle nemocného; patří mu také hlavní zásluha o odstranění zhoubné venesekce.

Hlavní zásadou v péči o nemocného mu bylo: neškodit

mu, a podporovat organismus v boji s nemocí čistotou, správnou dietou a abstinencí.

Po čtyřech létech sekundářství u Oppolzera stal se Hamerník r. 1845 přednostou prsního oddělení po Jakschovi; za krátký čas jmenován byl docentem. Měl zde bohatou příležitost k činnosti učitelské.

Oddělení prsních nemocí, zaujímající dva pokoje, mělo nemocné, choré plicními a srdečními neduhy všeho druhu; ovšem, profesoři směli si z nich vybírati potřebné a zajímavé nemocné na kliniku, což bylo pro oddělení velmi nevýhodné.

Úkolem ordináře bylo přednášet diagnostiku srdečních a plicních nemocí, učit perkusi a auskultaci. Za účelem řádného výcviku byly zřízeny praktické tříměsíční kursy s omezeným počtem posluchačů; směli je absolvovati jen medici z posledního roku a lékaři již hotoví. Byly oblíbeny zvláště mezi cizinci; přijížděli sem k vůli nim. Příliv jejich do Prahy trval až do roku čtyřicátého osmého.

První události vzrušené doby zaplašily většinu hostí a postavily Hamerníka před nové úkoly.

On, i ostatní mladší lékařská generace (Halla, Weber), uvítali radostně převrat. Za nových poměrů se domohli reformy zastaralého studijního řádu a fakultního statutu, zavedena svoboda učení po důtklivé řeči Hamerníkově v sezení doktorského sboru 31. března 1848, latinský vyučovací jazyk zaměněn byl němčinou, zrušeno nižší učiliště medicinské, ranlékařská klinika.

Jako dobrý Čech vynikajícího postavení a neohrožených názorů byl ovšem Hamerník mezi prvními povolán i k činnosti politické. Hned 6. dubna zvolen byl vedle Riegra, Palackého, Erbena, Šafaříka a jiných »důvěru národa majících« do Národního Výboru.

Za okres Pacovský zvolen byl za poslance na říšskou radu; v této funkci podepsal 26. června žádost za její svolání. Jeho podpis nalézáme i na jiných politických dokumentech té doby, jako je stížnost na vojenskou vládu v Čechách, vyjádření poslanců o vídeňských bouřích a jinde.

Říšský sněm opustil Hamerník spolu s ostatními poslanci koncem září, během říjnové revoluce stál v jejich řadách a začátkem listopadu vzdal se svého mandátu. Že se tehdy choval jako dobrý Čech, dokazuje nám také jeho přátelství s Palackým, Braunerem, Riegrem, Havlíčkem a řadou jiných politiků českých.

Veřejným působením neodstrkoval Hamerník svojí vědy. Uveřejnil v roce osmačtyřicátém několik vědeckých prací.

Ke konci r. 1848 byl jmenován — zase na popud profesora Škody —, mimořádným profesorem a v červnu 1849 dostal vlastní kliniku, II. interní, jež byla zřízena ze zrušeného patronátu chirurgického. Hamerník v necelých čtyřiceti letech se stává řádným profesorem, je přijat do středu váženého kolegia, klinikou dostává se mu možnosti práce ještě samostatnější.

Vybírá si pečlivě asistenty, slavného později Vojtěcha Duchka na př. po jeho vynikající práci z oboru psychiatrie, rovněž známého u nás dra Podlipského.

Ocenění učitelské činnosti Hamerníkovy podává nám sám prof. Eiselt: »Naučil nás dokonale fysikálnímu vyšetřování, otevřel nám oči, kriticky učil vidět a myslet. Assistent Duchek byl nám však bližší«.

Je zajímavo, že u něho medici po prvé čítali popsání nemocí v českém jazyku: to však bylo spíše zásluhou asistenta Podlipského, Hamerník v tomto směru neuplatňoval svého českého smýšlení tak, jak činil Jan E. Purkyně, který jmenován byl profesorem v Praze brzo po Hamerníkovi.

Hamerníkova proslulost byla stále na vzestupu, on byl si toho dobře vědom: »Moje autorita byla také v cizích a vzdálených zemích od vynikajících osobností uznána, a během mé činnosti doznalo zpracování některých odvětví naší vědy a ještě více výcvik v lékařské praxi nápadných změn. Takovýto stav nemohu ovšem vztahovati pouze na sebe; než přece je málo těch, kteří rozumí věci a již by mi nepřiznali významný podíl na tom: částečně mým klinickým přednáškám, navštěvovaným od lékařů téměř všech známých universit, částečně mým spisům.«

A že za proniknutím do ciziny vědomě spěl, zmiňuje se také. Na pražských klinikách objevil se občan s kongenitální anomalií na sternu a srdci, který Hamerníka zajímal. Rozebral vědecky případ a publikoval ho ve vídeňských listech. »Při tom měl jsem v úmyslu poslati kousek své kliniky do světa — a jak jsem se později ku své nevýslovné radosti dověděl, skutečně se mi tento plán taky podařil.« Groux byl později vyšetřován skoro na všech evropských universitách a všude bylo pročítáno Hamerníkovo pojednání. Ve Francii bylo dokonce dvakrát přeloženo s připojením poznámek a doplňků francouzských profesorů.

Stejně jako jeho sláva vzrůstala však doma řada tajných protivníků i otevřených nepřátel Hamerníkových. Úrodnou půdou byla jim dvojí okolnost: dusné ovzduší absolutního sy-

stému Bachova s nemorálným popřáváním sluchu hloupým klepům a nešťastná nedůtklivost a bojovnost Hamerníkova.

Hlavní ovšem příčinou nepřátelství bylo, jak již výše řečeno, nepříjemné vyšinutí energického člověka vlastních, odlišných zásad a náklonnost veřejnosti, hlavně českého studentstva k němu.

Největší žárlivost proti druhé interní klinice byla přirozeně na první. Její přednosta, prof. Jaksch, nesnášenlivý člověk, měl dosti příležitosti dělat nepříjemnosti. On jediný měl právo zkoušeti kandidáty z vnitřního lékařství. Choval se k posluchačům Hamerníkovým nevlídně a nešetrně. Tím ovšem docházelo k neustálým třenicím a zauzleným poměrům: žáci neodvislí, zvláště doktoři a cizinci, navštěvovali jen druhou kliniku, medici zapisovali si přednášky u Jaksche a poslouchali Hamerníka. Učitelský sbor nahlížel sám, že jsou takové poměry neudržitelné, žádal několikrát důtklivě, aby byl Hamerník přijat do zkušební komise, ale nadarmo, ministr Lev Thun odmrštil vždy tuto žádost.

Když pak r. 1853 sbor doktorů za neobvyklé účasti, zejména českých lékařů zvolil Hamerníka za proděkana, Lev Thun volby nepotvrdil.

A na konci školního roku, když vypršelo Hamerníkovi zkušebné tříletí, a profesorský sbor žádal pro něho definitivní schválení profesorského úřadu, sdělil Lev Thun Hamerníkovi zvláštní ordonancí, že ho profesury zbavuje, neudav vůbec důvodů.

Byla to nová rána, již zasadila panující reakce v tvář vědeckému pokroku a Čechům.

Nedávno před tím byl podobně sesazen prof. Hanuš z filosofické fakulty, »že škola jeho, přidržující se učení Hegelova, působí záhubně na víru křesťanskou a stát« a téhož ještě roku byl zbaven úřadu státní zástupce a čtyři soudní radové, že neodsoudili nějakého opilce, jenž se v nepříčetném stavu dopustil urážky Jeho Veličenstva.

Jako příčinu předstíral později Thun u Hamerníka jeho nevěrectví. Každý dobře znal to Hamerníkovo nevěrectví, o němž kolovaly malicherné klepy, již nějaký čas před propuštěním.

Teprve v dnešní době, kdy se nám otevřely archivy za monarchie nepřístupné, nalezli jsme listinné průkazy o tom, co se tehdy jen tušilo: že byl Hamerník obětí ne nějaké své podivnůstky, nýbrž svého svobodného smýšlení a své činnosti v r. 1848.

Vyslanectví republiky československé ve Vídni dalo pá-

trati v archivu rakouského ministerstva vyučování po spisech, týkajících se prof. dra Josefa Hamerníka. Většina z nich byla skartována, než i ty, jež zůstaly zachovány a jež nám ministerstvo půjčilo, praví dosti o osobě nešťastného profesora a dávají zároveň nahlédnouti do dílen tehdejšího absolutismu.

Jak výše řečeno, podal profesorský sbor lékařské fakulty pražské s prof. Purkyní v čele žádost na ministerstvo kultu a vyučování ve Vídni, aby prof. Ferdinand Arlt a prof. Josef Hamerník dostali definitivu po právě prošlém zkušebním tříletí. V žádosti ze dne 11. června r. 1852 se praví: »Jest v zájmu university i vědy, abychom důtklivě žádali o trvalé získání obou pro naše vysoké učení. Sbor profesorský jest proto povinen k uctivé žádosti, aby těmto dvěma zasloužilým učencům, kteří čestně obstáli po tři zkušební roky, byla definitivně udělena dosavadní místa.«

Ministerstvo se obrátilo na českého místodržitele Karla Mecsery de Tschor, aby mu podal o Arltovi a Hamerníkovi zprávy. Místodržitele pak informoval pražský policejní ředitel Sacher-Masoch listem ze dne 17. července r. 1852: »Med. dor. Josef Hamerník, roz. v Pacově, 41 roků starý, svobodný, byl před r. 1848 sekundářem v c. k nemocnici a stal se pak i profesorem mediciny, mocným tou dobou vlivem české strany; tato volila ho rovněž do říšského sněmu.

Hamerník jest vášnivý Čech, radikálního smyšlení, dopustil se v r. 1848 četných útoků proti německé národnosti a jejím představitelům; získal si tím, jakož i svou smělou opposicí proti základním dogmatům lékařské vědy dosud platným a svým nevázaným chováním — jež trpí i u studentstva, — veliké obliby v určitých jeho vrstvách.

Ve svých lékařských spisech má barokní tvrzení, jichž důkladná a logická kritika vědecky neuznává.

Straní bezohledně stále české národnosti, ve svém povolání chová se drsně a bezcharakterně. Nemá příliš rozsáhlé praxe. Náklonnost jeho posluchačů k němu se zmenšila.«

Místodržitel Mecsery de Tschor poslal tuto zprávu Lvu Thunovi a připojil k ní: »Příznivý posudek profesorského kollegia mluví o vynikajících vědeckých schopnostech Hamerníkových, nemohu tedy v této věci proti němu nic namítati. Pokud jde však o jeho povahu, nechť samo ministerstvo učiní si úsudek, že je Hamerník člověk nerozvážný a že chování jeho není tak spolehlivé, jak se sluší na profesora. Z toho důvodu nemohu se připojiti k návrhu na potvrzení Hamerníkova posavadního učitelského úřadu«.

Thun ochotně souhlasil s místodržitelem, než věc nebyla

jednoduchá. Ani forma, ani obsah zprávy místodržitelovy nebyly vhodné. Byly v ní všeobecné fráze bez jediného podstatného fakta. Thunovi snad stačily, ne však státnímu sekretáři v ministerstvu, baronu Helfertovi; napsal to ostře Thunovi a vřele se ujal Hamerníka krásným listem ze dne 10. srpna r. 1852: »Překvapila mne zpráva pražského místodržitele. Především nemá práva a nesluší se, aby se v oficiální zprávě mluvilo o tom, »že se Hamerník stal profesorem, který vyrostl vlivem české strany«, když přece byl Hamerník jmenován nejvyšším výnosem. H. byl již několik let před r. 1848 asistentem, spisovatelem, kandidátem učitelství a docentem, (hlavně pro cizince), žádal stejně jako druzí o uvolněné místo, byl navrženým profesorským sborem, a to zároveň s Jakschem, který jistě nepatří k české straně. Na tuto žádost byl jmenován Jeho Veličenstvem.

A úvahy o tom, zda tvrzení Hamerníkova v jeho spisech jsou barokní, zda obstojí před důkladnou kritikou, zda je Hamerník ve světě oposičníkem par excellence, nenáležejí do policejní zprávy a nemohou býti rozhodující, za dnešního stavu vědy lékařské, v otázce jmenování nebo nepotvrzení Hamerníkova. Pokud, laik, tomu rozumím, jest nyní celá lékařská věda od A až do Z v politováníhodném, nicméně však nevyhnutelném stadiu přechodu. Kdyby pak měl býti skepticismus, hrubý materialismus, barokní náhledy a smělá oposice proti dosavadní vědě důvodem k udělení nebo neudělení místa, musili by býti vyloučeni téměř všichni přívrženci t. zv. vídeňské školy, tedy právě nejgeniálnější, nejsnaživější, nejplodnější a nejslavnější členové vídeňského a pražského profesorského sboru. Neboť ti všichni jsou nyní v onom přechodném stadiu, kdy zavrhují vše, co dosud platilo, a nenalezli ještě nic nového positivního. Ti všichni jsou skeptiky v theorii a užívají expektativní metody v praxi, vyznávají materialismus. Jak jsem již řekl, jest to snad smutné, že došlo k takovému stavu, jinak je to však ve vývoji nevyhnutelno.

Hamerník patří k této škole, a je-li ve své fantasii smělý, ve svých vývodech rychlejší a ve své polemice ostřejší než druzí, řadí se prvým směrem k fysiologovi Engelovi, druhým k chemikovi Hellerovi a směrem třetím k množství jiných mužů na poli vědy.

Pokud jde o Hamerníkovy vlastnosti jako profesora — jak jsou ve zprávě líčeny —, je třeba uvážit, že v Praze, jako ve Vídni, jsou bohužel dvě strany, jež stojí proti sobě. Jenomže v Praze jsou třenice mezi jednotlivými osobami snad

ještě ostřejší a přenášejí se i na žáky, což se ve Vídni neděje; a to hlavně na klinikách. Než to je oboustranné.

Přiznávám, že závažnou námitkou proti Hamerníkovi zdá se mi jeho nedůtklivost ve všem, co se týká mediciny — ač ani o tom nelze uvésti proti němu fakt —, a potom jeho nevázaný jazyk.

Než nelze se zachovati šetrněji k muži, jenž nepopiratelně prokázal opět a opět ostrovtip ve vědě, který zanedbávaje praxi, vidí svůj životní cíl ve vědě? A sice tím způsobem, že zprvu nebude jen potvrzen, bude pečlivěji pozorován a potom že by se teprve rozhodovalo o jeho přijetí; ne na základě všeobecných a bezpodstatných frází, nýbrž na základě přesných dat!?«

Na tento důtklivý list vrátil ministr Thun místodržiteli Mecserymu de Tschor jeho zprávu dne 3. února r. 1853: »Ve zprávě místodržitelství z 30. července 1852 byl návrh proti potvrzení dosavadního Hamerníkova učitelského úřadu. Souhlasím s nedůvěrou pražského policejního ředitele k povaze a politickému smýšlení Hamerníkovu, ježto je mi oboje známo již z dob, kdy Hamerník ještě nebyl profesorem. Když však přes to dosáhl místo zásluhou strany, tehdy velmi vlivné, vedlo by jeho propuštění bez zřejmějších důkazů k novému rozjitření stranických citů mezi studující mládeží, a tomu je třeba co možná se vyhnout. Proto žádám Vaši Excelenci, abyste příslušným pátráním konstatovali blíže morální a disciplinární přestupky, jež udává policejní ředitel, hlavně jeho hrubost, bezcharakternost, okolnost, že vlastní nevázaností a shovívavostí k studentům uchází se o jejich přízeň a že učí materalismu. Až budete s to, (jak nepochybuji), vykázati se určitými fakty, obviňujícími prof. Hamerníka, volejte ho k odpovědnosti vládním komisařem za přítomnosti rektora university a lékařského profesorského sboru! Kdybyste snad nedokázali určitých fakt, předložte mi alespoň bližší důvody svých obvinění; udejte činy a okolnosti, jež spadají do doby Hamerníkova učitelského působení. Pečujte, excelence, o to, abyste věc vyřídili do konce března!«

Místodržitel se dal s policejním ředitelem do práce, ale marně. Nemohli nalézti žádných průkazů Hamerníkovy špatnosti. Již myslili, že jsou jí na stopě, když doslechli, že je Hamerník členem nově utvořeného Akademického čtenářského spolku, k veliké své lítosti museli konstatovati, že si ho detektivové spletli s Purkyní.

Mezitím ministr Thun upomínal mrzutě, aby si pospíšili, že již prošla příhodná doba k propuštění. Sestavil tedy místo-

držitel pracně nový obžalovací spis na základě nového listu policejního ředitele Sacher-Masocha. Oba nejsou ničím jiným, než opakováním všeobecným pomluv z listů prvých.

Policejní ředitel Sacher-Masoch píše českému místodržiteli 21. března r. 1853. »Nemohu podati zpráv o dokazatelných faktech, jež by potvrzovala morální a disciplinární přestupky c. k. profesora Med. Dra Hamerníka, jak jsem je zdůraznil 17. července minulého roku. Moje prohlášení o Dru Hamerníkovi se zakládá na všeobecné pověsti a na výpovědích tajných policistů. Speciální dokazatelné činy nebyly udány; než neodvolám nic z toho, co jsem řekl dříve, ba jsem ještě pevnější ve svém mínění a ve vylíčení Hamerníkovy povahy.

Dr. Hamerník jest muž, který nemá v náboženském ohledu positivní víry a který rovněž ve vědě neuznává autorit. Rád vše popírá a při praktických cvičeních u lůžka nemocného vštěpuje svým žákům ideje, které odporují přednáškám ostatních profesorů, a kdyby Hamerník uměl více, než stále negovati, pobořil by celou stavbu medicinské vědy. Dva případy jichž času a svědků nemohu uvésti, přispějí k jeho charakteristice. V měšťanské společnosti pronesl Hamerník, když se mluvilo o sv. hostii: »Mně je milejší vepřová pečeně«. Ve všeobecné nemocnici byl nemocný hoch, jehož se snažili ordinující lékaři odnaučiti onanii. Hamerník podotkl: »Nechte hochu aspoň tuto zábavu.« Tato dvě řčení se šířila po městě minulého roku jako anekdoty a ukazují na veřejné mínění o Hamerníkovi, i když nelze zjistiti fakt«.

Místodržitel připojil: »Jak vidno z přílohy pražského policejního ředitele, nedokázal sice nic positivního, nemění však také ani nedvolává nic ze svých dřívějších údajů, jež se opírají o pověsti a údaje tajných policistů. Zvláště dva Hamerníkovy výroky, uváděné policejním ředitelem, jež pronesl v pražské společnosti a ve všeobecné nemocnici o svaté hostii a o onanii, rozšířily se prý po městě a charakterisují dostatečně veřejné mínění, jež se o Hamerníkovi utvořilo.

Není divu, že jsem při takto všeobecně znějících datech váhal zavésti uložené mi řízení proti dru Hamerníkovi. Je jasno, že by Hamerník, jsa volán před vládního komisaře k odpovědnosti, jednoduše popřel všechna uvedená tvrzení a že by naléhal na jmenování svědků, což není, jak sám policejní ředitel poznamenal, možno.

Nemám příčiny podkládati údajům policejního ředitele nějakou snad nenávist, nýbrž mám je za výsledek soustavného pozorování Hamerníkova chování. A toto chování bylo během jeho profesury často takové, že muselo otřásti důvěrou v řádné

jeho smýšlení. Každý muž objektivně soudící by stejně jako policejní ředitel charakterisoval Hamerníka.

K závěru své zprávy dovoluji si znovu vysloviti mínění, že jest žádoucno propuštění Hamerníkovo již proto, že je Hamerník rozhodný stranník, a že muži tohoto politického zabarvení nejsou hodni, aby rozšiřovali a posilovali na universitách ideu jednotného Rakouska.«

Již v květnu r 1853 byl podán císaři následující spis:

»Nejmilostivější pane! Profesorské kolegium žádá prostřednictvím místodržitelství a ministerstva kultu a vyučování o definitivu prof. Hamerníka a prof. Arlta, ježto jim uplynulo služební tříletí.

Profesorský sbor pokládá potvrzení obou za prospěšné universitě.

Místodržitelství schvaluje prof. Arlta. Také u prof. Hamerníka uznává místodržitel příznivý úsudek profesorského sboru o jeho vědeckých schopnostech. Pokud jde však o jeho osobu, zdá se místodržiteli — jak vysvítá z přiložených zpráv, — že je Hamerník nerozvážný a že ani jeho chování není tak spolehlivé, jak se sluší na profesora. Místodržitel proto nesouhlasí s jeho potvrzením za profesora. A vskutku, zprávy o charakteru a chování Hamerníkově zní tak nepříznivě a odhalují takové jeho vlastnosti, že již ty samy stačí k důkazu o jeho nezpůsobilosti zastávati dosavadní úřad. Jeho špatné politické přesvědčení vystoupilo v r. 1848, a jeho drsnost a bezbožné smýšlení jsou v Praze známy. Přál jsem si, aby byly dokázány určité činy, jichž se Hamerník dopustil během své služby, a aby byl formálně povolán k odpovědnosti. Český místodržitel však předložil mi zprávu pražského policejního ředitele, podle níž má za nemožné podávati důkazy o takovýchto obviněních. Jsem proto povinen k uctivé prosbě, aby Vaše Veličenstvo zbavilo prof. Hamerníka dosavadní provisorně zastávané profesury odborné lékařské pathologie a therapie na II. lékařské klinice pražské university.«

Císař 25. srpna r. 1853 Hamerníkovo sesazení potvrdil. Ministerstvo to oznámilo 6. září místodržitelství a 22. září dostal Hamerník propouštěcí dekret.

Jak vidno, byl sesazen proto bez udání důvodů, ježto se nepodařilo sehnati sebe menších fakt, jež by maskovala hlavní důvod, a to, že je Hamerník uvědomělý Čech a že »neuznával ve vědě autorit«.

Ovšem, zda pražský místodržitel, původem Maďar, pojal k Hamerníkovi nedůvěru sám ze sebe, nebo mu ji někdo

vpravil, jda za osobním cílem, zda Thunovo nepřátelství k Hamerníkovi bylo toliko z něho, nedozvíme se asi již nikdy.

Ale ať již byla původní pohnutka k ošklivému činu rakouské vlády ta či ona, měla pro pražskou universitu těžké následky.

Pražská fakulta ztratila jednoho ze svých největších představitelů. Oč snazší mohly býti začátky české university, kdyby byl Hamerník spolupracoval s Purkyní.

Na osobu Hamerníkovu pak působilo suspendování a nezasloužené ponížení drtivě. Byv takto zaskočen zanevřel na celý svět; změnil i svůj vztah k vědě.

Zprvu se ještě pokusil pracovati dále, vydal dvě samostatná díla. Avšak vědecká práce bez kliniky byla mu těžká. Neměl příležitosti k soustavnému pozorování, nemohl experimentovat. Zdálo se mu, že mu praxe, na niž byl nyní odkázán, ubíjí čas a pustoší mozek. Přes to nepřijal r. 1855 nabídky na profesuru praktického lékařství v St. Louis v Americe. Pokusil se r. 1860 o rehabilitaci přímo u císaře, ale marně. Pražský místodržitel Mecsery de Tschor mu ji překazil.

Veřejný význam Hamerníkův byl sice i nadále veliký. Byl brán za poradce ve zdravotnických otázkách, jako člen zemského sněmu se znovu účastnil politického života, měl vynikající postavení ve společnosti a významnou soukromou praxi. Avšak ve všem jeho působení, ať již ve vztahu k medicíně a k jejím zástupcům, ať k politice, ať k obecenstvu, můžeme pozorovati stále vzrůstající podivínství. Na konci svého života jest již H. někým zcela jiným, než byl slavný profesor let čtyřicátých.

Snažíme se vmysliti v tento tragický převrat. Přispěla k němu arci především jeho povaha, od mládí prudká a vášnivá. K tomu však ztratil Hamerník suspendováním duševní rovnováhu. Pokládaje za prvotní původce svého pokoření některé své kolegy z fakulty, začal nenáviděti oficiální vědu vůbec. Postavil se do oposice. Ušlo mu, že věda let šedesátých dala se tou cestou, kterou od let čtyřicátých razil i on, a že postupuje po této cestě kroky mílovými. Odporoval s vášnivou umíněností jejím největším vynálezům a ocital se myšlenkově znenáhla na opačném pólu, než na kterém byl za svého mládí. Kdysi hlasatel pokroku, objektivní práce a střízlivého pozorování, klinického a experimentálního, stal se konečně zatvrzelým zpátečníkem, operujícím bez soustavného zkoumání, bez základny klinické, bez experimentu.

Hlavně jeho boj proti očkování je významný. Ze své nemocniční praxe měl Hamerník velké zkušenosti a znalosti

o průběhu neštovic, v therapii choval se úplně konservativně a měl dobré výsledky.

Když se začalo větší a větší měrou zavádět očkování, prohlásil je za úplný nesmysl a nikdy nezkorigoval svého mínění. R. 1856 podala anglická vláda prostřednictvím svých vyslanců dotaz na 540 vynikajících lékařů, co soudí o prospěšnosti vakcinace. Je zajímavo, že se jen dva postavili na odmítavé stanovisko, mezi nimi Hamerník. Stavěl se v boj s energií čím dále, tím větší. Psal polemické články do odborných časopisů domácích i cizích, publikoval v dennících, vydával otisky vlastním nákladem. Vedle samostatných odborných prací, jako byly:

r. 1866: *O očkování kravskými neštovicemi*, Čas. lék. čes., též samostatně;

r. 1867: *Contagium, Epidemie u. Vaccination, Prag;*

r. 1872: *Zur Geschichte und Bedeutung der Pocken u. der sogenannten Kuhpockenimpfung*, Prag 1872;

r. 1879: *Bemerkungen über einige medizinische Grundsätze u. Publikationen*, Prag. 1879;

r. 1894: *Über die sogenannte Vaccination u. Variola*, Prag 1884;

napsal, jak již řečeno, mnoho populárních statí o očkování v denních listech.

Hamerník však bojoval proti vakcinaci i tím, že přemlouval své klienty, posílal petice do říské rady, řečnil dvakrát proti očkování v zemském sněmu. Uměl svá tvrzení — snad právě proto, že byla bludná — hájiti s vytrvalostí a přesvědčivostí duchaplného paranojika. Publikum měl na své straně. I čeští medici šli s počátku s ním; 22. ledna r. 1866 čekali v zástupu před sněmovnou a vzdávali Hamerníkovi pocty za jeho řeč proti násilí, jež se děje nuceným očkováním.

Jaký tedy div, že obecenstvo poslouchalo svého oblíbeného lékaře a že se vyhýbalo očkování, epidemie pak neštovičné že byly v Praze zvláště těžké.

S podobnou houževnatostí se stavěl Hamerník proti učení o infekčním původu nemocí; bakteriologii prohlašoval za nesmysl, neuznával epidemií, smál se asepsi. Jsa členem zdravotní rady, odporoval tam mladým, pokrokovým lékařům.

Svého mínění hájil Hamerník příkře, nezastavil se před nikým. Ale věda byla na postupu a rozpor mezi jejími hledisky a Hamerníkovými byl stále větší a větší. Hamerník před očima učeného světa prohrál. Ježto však od svých názorů ani o píď neustoupil, bylo jeho vědecké postavení stále výlučnější a výlučnější, jeho vědecký věhlas klesal.

Přes to probouzející se české lékařstvo hledělo Hamerníka zainteresovati pro vědecké snahy české. Opětovně ho žádalo

o příspěvky do nově založeného Časopisu lékařů českých (...»Poučení od našeho bývalého učitele bude nám každý čas milé . . .)«, dbalo, pokud bylo lze, jeho autority, jednomyslně ho zvolilo za předsedu Spolku českých lékařů po zemřelém profesoru Purkyňovi r. 1869. Volba tato Hamerníka těšila. Byl předsedou Spolku do r. 1872 a v té době byl také v komisi spolkové, která vypracovala k ministerstvu kultu a vyučování petici, aby byla zavedena na pražské universitě rovnoprávnost.

V politice se přidržel Hamerník Staročechů; odešel ze sněmovny r. 1868, jako jeden z deklarantů.

Třebaže, jak výše doloženo, ztratil Hamerník svým reakcionářstvím ve vědě svůj někdejší věhlas, zůstal až do smrti snad nejpopulárnějším praktikem pražským své doby. Veřejnost na jeho slovo přísahala. O jeho diagnostickém umění kolovaly zprávy až pohádkové. Byl jako diagnostik všeobecně vážen, nikomu nevadila jeho společenská drsnost.

Mnoho se o Hamerníkovi mluvilo. Každá jeho nezdvořilost, každý jeho posměšek, každý jeho vtip šel od úst k ústům. Málokdo však viděl do duše renomovaného lékaře. Veřejnost si neuvědomila, že Hamerníkovo podivínství má z valné části základ v těžkém životním zklamání.

Nebýt nešťastné vládní persekuce rakouské, která přervala Hamerníkovu vědeckou činnost, když byla v nejslibnějším vzestupu, mohlo míti, myslím, české lékařství v Josefu Hamerníkovi muže, který by byl znamenal pro jeho počátky vedle slavného Purkyně a zasloužilého Eiselta ještě mnohem víc, než skutečně znamenal.

LITERATURA.

Dr. Fr. Bouček: Zápisky praktického lékaře dra Fr. Boučka r. 1841—1880. Poděbrady, 1901. — Jan M. Černý: Boj za právo. Praha, 1893. — Bohumil Eiselt: O vzniku a začátcích české lékařské kliniky. Praha, 1908. — Prof. Hasner: Die Prager medicinische Schule vor vierzig Jahren. Prager med. Wochenschrift, 1883. — J. V. V. Krombholz: Topographisches Taschenbuch von Prag. Prag, 1836. — Prof. Dr. E. Maixner: Jan Boh. Eiselt. Krátká historie Pražské lékařské fakulty. Úvodní přednáška z 15. října 1902. Čas. lék. čes. roč. 41. — Jakub Malý: Naše znovuzrození. Přehled národního života českého za posledního půlstoletí. Praha, 1880. — Řeč prof. dra Ondřeje Schrutze při odhalení Hamerníkovy pamětní desky v Pacově 20. srpna 1905. Čas. lék. čes. roč. 44. — Prof. dr. L. Syllaba: Principy moderního léčení vnitřních chorob. Čas. lék. čes. roč. 44. — Prof. dr. L. Syllaba: Nauka o lékařském poklepu a poslechu. Díl I. Praha, 1918. — Prof. dr. L. Syllaba: Život ve Spolku českých lékařů od jeho založení po naše dny. Čas. lék. čes. roč. 65. — Dr. W. Rud. Weitenweber: Die medicinischen Anstalten Prag's. Prag, 1845.

Krom toho: Čas. lék čes. roč. 1—26, zprávy redakční a osobní, Ottův Naučný Slovník pod hesly: Hamerník, Halla, Čejka, Duchek, Riegrův Naučný slovník z r. 1863: Hamerník.

Pan prof. dr. Vítězslav Janovský, prof. dr. Josef Reinsberg a dr. Boh. Bouček v Poděbradech sdělili mi laskavě svoje osobní vzpomínky na dra Hamerníka.

Č. 52. SCHRUTZ: **Hippokrates. O vzduchu, vodách a místech.**
» 53. RUBEŠKA: **O mimoděložním těhotenství.**
» 54. HEVEROCH: **Paroxysmální obrny rodinné.**
» 55. WIESNER: **Pathognomonika obličeje.**
» 56.-57. CHARVÁT: **Radikální a palliativní léčba rakoviny žaludku.**
» 58. SVOBODA: **Ischias scoliotica.**
» 59.60. MOUREK: **Skvrny a pláty jazyka: zbarvený a barevný jazyk.**
» 61. GRAINGER STEWART (přeložil Syllaba): **O léčení slabosti srdeční.**
» 62. HEVEROCH: **O psychologii davu.**
» 63.-64. MATIEGKA: **Co rozhoduje o pohlaví plodu?**
» 65.-66. HAŠKOVEC: **Autointoxikace v chorobách nervových a duševních.**
» 67. THOMAYER: **O příčinách omylů diagnostických.**
» 68. SCHRUTZ: **Lékařská přednáška na Pražské fakultě lékařské z prvých dob trvání university Karlovy.**
» 69.-70. PELNÁŘ: **O podstatě immunity.**
» 71. CÍSLER: **O významu zbytnělých skořep nosních.**
» 72. PEČÍRKA: **Počátky i rozvoj české dermatologie v době 1848 až 1898.**
» 73.-75. SYLLABA: **O urobilinu.**
» 76. HAŠKOVEC: **Spastické obrny dětské a choroby jim příbuzné.**
» 77. HEVEROCH: **O katatonii.**
» 78. VYŠÍN: **Léčení tuberkulosy na volném vzduchu.**
» 79. HÁLEK: **Claudicatio intermitteus.**
» 80. TRUNEČEK: **Léčení tuberkulosy kostí a kloubů.**
» 81. PANÝREK: **O t. zv. spondylose rhizomélique.**
» 82.-83. MRÁZEK: **Soupis čelnějších lázeňských, léčebných a klimatických míst v Evropě a sev. Africe. I.**
» 84. CÍSLER: **O léčení persistujících perforací bubínku.**
» 85. ŠAMBERGER: **Endothelima pleurae.**
» 86.-87. MRÁZEK: **Soupis čelnějších lázeňských, léčebných a klimatických míst v Evropě a sev. Africe. II.**
» 88. VYŠÍN: **Pouštění žilou.**
» 89.-90. MRÁZEK: **Soupis čelných lázeňských, léčebných a klimatických míst v Evropě a sev. Africe. III.**
» 91. MARKL: **Mor dýmějový.**
» 92. ŘEPKA: **Tachycardia paroxysmalis.**
» 93. SONNENBERG (přeložil Panýrek): **Meze odborné oprávněnosti lékaře s hlediska zákona a etiky.**
» 94. ZAHRADNICKÝ: **Perityflitis čili appendicitis.**
» 95.-96. VÍTEK: **Traumatické neurosy a otázka jich simulace.**
» 97.-98. PELNÁŘ a RÁDL: **Theorie neuronová a nové náhledy o skladbě ústřední soustavy nervové.**
» 99. FORGUE (přeložil Panýrek): **Empirikové a chirurgové.**
» 100. THOMAYER: **O studiu vnitřních nemocí.** (Rozebráno.)
» 101. THOMAYER: **Zúžení střevní.**
» 102. SYLLABA: **O moderních zásadách dietetických.** (Rozebráno.)
» 103. ROHÁČ: **Komplikace kapavky v nervové soustavě.**
» 104. PELNÁŘ: **Klinický význam nových zkušeností experimentálních o činnosti zdravého i chorobného srdce.**
» 105. ŠAMBERGER: **O léčení ekzemu.**

Č. 106. PELNÁŘ: **O léčení kaménků žlučových, dny, písku v moči a kaménků ledvinových.**
» 107. HLAVA: **Problém karcinomu.**
» 108. REMEŠ: **Mořská nemoc.**
» 109. LHOTÁK: **Digitalis.**
» 110. HAMZA: **Boj naší doby proti tuberkulose.**
» 111. KUKULA: **Postoperativní ileus.**
» 112. THOMAYER: **Léčebné výsledky při zánětu slepého střeva.**
» 113. PROCHÁZKA: **Úkoly sociálního lékařství.**
» 114. ŠÍL: **O elektrickém úrazu.**
» 115. NIEDERLE: **O dnešním stavu otázky therapie diffusní peritonitidy.**
» 116. RŮŽIČKA: **Wilhelm Roux, jeho dílo kausálně morfologické a význam pro všeobecnou biologii.**
» 117. PRUŠKA: **Moderní názory na horečku omladniční.**
» 118. SYLLABA: **Prudká chřipková bronchitis dospělých.**
» 119. ŠAMBERGER: **Nové výzkumy o přijici a therapeutické důsledky jich.**
» 120. WEIGNER: **Kraniocerebrální topografie.**
» 121. PELNÁŘ: **Léčení radiem a thoriem.**
» 122. HEVEROCH: **Vztahovačnost a problém kausality.**
» 123. MAREK: **Eklampsie bez křečí.**
» 124. BATĚK: **Z praxe soudně lékařské.**
» 125. PAPPENHEIM (přeložil Netoušek): **Technika klinického vyšetřování krve pro mediky a lékaře.**
» 126. CHALUPECKÝ: **Radiologie v očním lékařství.**
» 127. PRUSÍK: **O léčení tuberkulosy plic umělým pneumothoraxem.**
» 128. AMERLING: **Funkcionální diagnostika ledvin ve vnitřním lékařství.**
» 129. ČERVENKA: **Problém vitaminů.**
» 130. HÜBSCHMANN: **Tuberkuliny a vakciny studenokrevných v praxi dermatologické.**
» 131. ŠPRINGLOVÁ: **O vlivu spiritismu na vznik psychos.**
» 132. HENNER: **Význam zkušeností ze světové války pro diagnosu a léčbu »traumatických neuros«.**
» 133. GJURIČ: **O bolestech břicha a jejich vzniku.**
» 134. PYRO: **Funkční vyšetřování srdce určováním frekvence tepové a tlaku arteriálního po práci tělesné.**
» 135. OSTRČIL: **Obsah gynaekologie.**
» 136. EISELT: **Problém anafylaxe.**
» 137. BASAŘ: **Léčba cukrovky dietou.**

Vydali

BURSÍK & KOHOUT.

knihkupci Karlovy university a České akademie věd a umění,

Praha-II., Václavské nám. 24.